

УДК 336.763

К.М. Азізова, О.В. Хрякова

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків

УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ БАНКУ

В статті розглянуто проблеми управління портфелем цінних паперів банку. Подано визначення поняття та сутності стратегії процесу управління банківським портфелем цінних паперів. Надані види стратегій управління інвестиційним портфелем. Наведений один з головних критеріїв, що лежить в основі вибору стратегії управління портфелем цінних паперів.

Ключові слова: банк, цінні папери, портфель цінних паперів, операції з цінними паперами, управління портфелем цінних паперів.

Постановка проблеми

На сучасному етапі розвитку банківської системи операції з цінними паперами займають вагомe місце в інвестиційній діяльності банку. Частка вільних грошових ресурсів, що спрямовується на купівлю цінних паперів у провідних банках Європи складає приблизно 20–40%. В українських банках вона набагато менша і становить 5–10%. Тобто з розвитком вітчизняного фондового ринку інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів банку стає дедалі актуальнішою та цікавою як для науковців, так і для практиків банківської діяльності.

Таким чином, викладене зумовило актуальність дослідження розгляду проблем управління портфелем цінних паперів банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Стратегії управління і формування портфеля цінних паперів банку розглядали як зарубіжні так і вітчизняні науковці та економісти. Зокрема це стало головним об'єктом досліджень У. Шарпа [1], Дж. Бейли [1], Ф.К. Рейли [2], К.С. Брауна [2] та ін.

Чимало наукових праць українських вчених присвячено проблемі управління портфелем цінних паперів банку. Наприклад, І. В. Борщук вважає, що «найголовнішим завданням, що ставить перед собою банківська установа при портфельному інвестуванні, є досягнення оптимального співвідношення «дохідність / ризик» [3].

Р. Тиркалота І. Кравчук розробляли методики практичного застосування принципів фундаментального аналізу в процесі формування банками власних портфелів фондових активів, надають методичні рекомендації щодо аналізу пакетів цінних паперів залежно від їх розміру та мети придбання [4].

Б. Луців приділяє увагу найбільш поширеним методам оцінки дохідності цінних паперів, які на даний момент наявні у банківському портфелі, вважає не лише їх сутність, але й відзначає увагою

відмінності портфелях цінних паперів різних банків [5].

Метою статті є визначення поняття та сутності стратегії процесу управління банківським портфелем цінних паперів. Об'єктом статті є інвестиційна діяльність банків та управління портфелем цінних паперів банку.

Виклад основного матеріалу

Інвестиційна діяльність є одним із головних напрямків діяльності банку. Вона здійснюється через купівлю цінних паперів та формування портфеля цінних паперів. Одним із факторів, які негативно впливають на банківську діяльність, є скорочення частки вкладів у цінні папери та збільшення обсягів кредитування. Саме це є причиною неможливості використання українськими банками операцій з цінними паперами. Це, в свою чергу, може призвести до зменшення рентабельності капіталу через безпосередній вплив на банківські активи [6, 7].

Інвестиційний портфель – це конкретна структура обраної інвестиційної діяльності, з приводу спеціально підбраного набору конкретних інвестиційних інструментів (активів), прийнятих до реалізації в межах окресленої стратегії розвитку підприємства та дотримання пропорцій розподілу інвестованого капіталу між ними [8, с. 347]. У спрощеному розумінні інвестиційний портфель становить визначену сукупність об'єктів фінансового та реального інвестування, що формується відповідно до попередньо розробленої інвестиційної стратегії, залежно від інвестиційних цілей розвитку фірми [9].

Інвестиційний портфель визначається як сукупність цінних паперів різного виду, різного терміну дії і різної ліквідності, що управляється як єдине ціле. Метою формування інвестиційного портфеля є поліпшення умов інвестування.

У процесі інвестиційної діяльності банк одночасно є і кредитором, і інвестором коштів у цінні папери. Тому важливо розробити таку інвестиційну

політику, при якій банк зможе отримати максимальний прибуток та при цьому втримати високий рівень ліквідності. В останні роки в структурі доходів банківських установ питома вага доходів, отриманих від операцій з цінними паперами, займає друге місце, поступаючись лише доходам від кредитів.

Передумовами ефективної роботи з портфелем цінних паперів є фінансова та економічна стабільність банківської системи, удосконалення кредитної системи, існування різних форм власності у сфері виробництва та надання послуг, а також організованого ринку цінних паперів.

Також не можливо не відзначити необхідність існування законодавчої бази, що забезпечує правомірну діяльність всіх учасників фондового ринку, а також потребу у високих професійних якостях усіх учасників ринку цінних паперів.

Інвестиційна діяльність банків обмежується нормативно-правовими актами Національного банку України.

Традиційно прийнято розглядати такі стратегії управління інвестиційним портфелем:

- пасивна стратегія: вона являє собою створення диверсифікованих портфелів із визначеним рівнем ризику, розрахованим на довготермінову перспективу [10].

Цей підхід доцільно використовувати при достатньо високій ефективності ринку цінних паперів. Проте вказана стратегія застосовується вкрай рідко через те, що пасивне управління діє лише щодо портфеля, який складається з цінних паперів з низьким ступенем ризику, а по-друге, цінні папери мають бути лише довгостроковими для існування портфеля у незмінному стані тривалий час. Це дозволить реалізувати головну перевагу пасивного управління – низький рівень накладних витрат. Нестабільна ситуація в Україні зараз не дозволяє банкам формувати такі портфелі, бо існує ризик втрати цінним папером своєї номінальної вартості;

- активна стратегія управління портфелем цінних паперів банку. Згідно цієї стратегії банк купує цінні папери, як правило високоліквідні, короткострокові, що дає змогу їх швидкого продажу через зниження цін. Це дозволяє досягти вищого рівня прибутковості та мінімізувати ризики отримання збитків;

- збалансований метод: передбачає синтетичне об'єднання розглянутих вище стратегій. Застосування даного методу дає можливість знизити ризик втрати капіталу при використанні методу активного управління та істотно підвищити прибутковість портфеля при пасивному методі [11, 12].

Одним із головних критеріїв, що лежить в основі вибору стратегії управління портфелем цінних паперів, є можливість (або неможливість) спрогнозувати зміни кон'юнктури ринку цінних паперів, а

також швидкість, з якою банк зможе відреагувати на цю зміну. Якщо існують технічні можливості для швидкого реагування на поточні зміни структури, банки, як правило, використовують активні стратегії управління, залишаючи за собою можливість переглядати структуру портфеля для отримання високого прибутку.

На вибір способу управління портфелем впливає сформована кон'юнктура ринку цінних паперів [13]. Якщо ситуація на ринку незмінна, або зміни підпорядковуються певним законам чи тенденціям, то банки вдаються до використання методу активного управління і навпаки, якщо ринок розвивається хаотично, то доцільно використати метод пасивного управління.

Висновки

Отже, вибір тактики управління залежить і від типу портфеля, бо неможливо очікувати високих прибутків, якщо до агресивного портфеля застосувати пасивну тактику, і навряд чи будуть виправдані витрати на активне управління, орієнтоване, наприклад, на портфель регулярного доходу [14, 15].

Як правило, оцінка ефективності сформованого портфеля здійснюється за допомогою відносних показників, які одночасно враховують і дохідність, і ризик портфеля.

Таким чином, можна зробити висновки, що управління портфелем цінних паперів банку є складним, багато етапним та безперервним процесом, що здійснюється у декілька послідовних етапів, пов'язуючи мету та завдання інвестиційної діяльності банків з визначенням оптимального обсягу та структури цінних паперів залежно від їх прибутковості, рівня ліквідності та фінансового ризику.

Література

1. Шарп У. *Інвестиції: монографія* / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли: пер. с англ. – М.: Инфра, 2007. – 1027 с.
2. Reilly F. K. *Investment Analysis and Portfolio Management* / F. K. Reilly, K. C. Brown. – USA: South-Western Cengage Learning Inc., 2010. – 1045 p.
3. Борщук І. В. *Ризики дохідності при портфельному інвестуванні комерційних банків* / І. В. Борщук // *Фінанси України*. – 2002. – №7. – С. 115-126.
4. Туркало Р. І. *Банківські операції з цінними паперами: монографія* / Р. І. Туркало, І. С. Кравчук. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 211 с.
5. Луців Б. Л. *Інвестиційний банківський портфель: монографія* / Б. Л. Луців. – К.: Лібра, 2002. – 192 с.
6. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 року № 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
7. Майорова Т. В. *Інвестиційна діяльність: навчальний посібник* / Т. В. Майорова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

8. Дука А. П. Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. / А. П. Дука. – К.: Каравела, 2008. – 432 с.
9. Плаксина Є. М. Сучасні підходи до формування інвестиційного портфеля / Є. М. Плаксина // Економічний вісник ЗДІА. – 2012. – № 3. – С. 96-103.
10. Маслова-Юрченко К.А. Визначення цінних паперів в законодавстві України / К. Маслова-Юрченко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С.106-109.
11. Касимов Ю. Ф. Основы теории оптимального портфеля ценных бумаг / Ю. Ф. Касимов. – М.: Филинь, 1998. – 144 с.
12. Kevin S. Security Analysis and Portfolio Management / S. Kevin. –New Delhi: Prentice-Hall of India, Private Limited, 2006. – 282 p.
13. Koch T. W. Bank Management / Timothy W. Koch, S. Scott MacDonald. – USA: South-Western Cengage Learning Inc., 2009. – 859 p.
14. Martellini L. Fixed-income securities: Valuation, Risk Management and Portfolio Strategies / L. Martellini, P. Priaulet, S. Priaulet. – Chichester: John Wiley and Sons Ltd., 2003. – 328 p.
15. Lee C. Advanced Investment Analysis and Portfolio Management / Cheng Lee. – Oxford: Elsevier Science Ltd., 2002. – 272 p.

References

1. Sharpe W., Alexander G., Bailey G. (2007). Investments. Moscow, Russia: Infra, 1027.
2. Reilly F. K., Brown K. C. (2010). Investment Analysis and Portfolio Management. Mason, USA: South-Western Cengage Learning Inc., 1045.
3. Borschuk I. V (2002) Risks and returns in investment portfolio of commercial banks. – Finance of Ukraine, Kiev, Ukraine, 7, 115-126.
4. Tyrkalo R. I., Kravchuk I. S. (2004). Banking transactions in securities: monograph. Ternopil, Ukraine: Carte blanche, 211.
5. Lutsiv B. L. (2002). Investment banking book: monograph. Kiev, Ukraine: Libra, 192.
6. The Law of Ukraine "On Securities and Stock Market" № 3480-IV. (2006). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine

- (BVR). Official web portal of the Ukraine's Verkhovna Rada. Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
7. Mayorov T. V. (2009). Investing activities. Kiev, Ukraine: Center of educational literature, 472.
8. Duca A. P. (2008) Theory and practice of investment. Investing. Kiev, Ukraine: Caravel, 432.
9. Plaksin E. M. (2012) Modern approaches to formation of an investment portfolio. – Ekonomichnyy visnyk ZDIA, Zaporozhye, Ukraine, 3, 96-103.
10. Maslova-Yurchenko K. A. (2009). Definition securities legislation of Ukraine. – Business, Economy and Law, Kiev, Ukraine, 10, 106-109.
11. Kasimov Y. F. (1998). Fundamentals of the theory of optimal portfolio of securities. Moscow, Russia: Filin, 144.
12. Kevin S. (2006) Security Analysis and Portfolio Management. New Delhi, India: Prentice-Hall of India, Private Limited, 282.
13. Koch T. W., MacDonald S. S. (2009) Bank Management. Mason, USA: South-Western Cengage Learning Inc., 859.
14. Martellini L., Priaulet P., Priaulet S. (2003) Fixed-income securities: Valuation, Risk Management and Portfolio Strategies. Chichester, Great Britain: John Wiley and Sons Ltd., 328.
15. Lee C. (2002) Advanced Investment Analysis and Portfolio Management. Oxford, England: Elsevier Science Ltd., 272.

Рецензент: д-р екон. наук, проф. О.М. Колодзів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків.

Автор: АЗІЗОВА Катерина Михайлівна
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків, кандидат економічних наук, доцент.
E-mail – azizova_em@mail.ru

Автор: ХРЯКОВА Олена Володимирівна
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків, студент 4 курсу фінансового факультету.
E-mail – nkhyrakova@mail.ua

PORTFOLIO MANAGEMENT BANK

K.M. Azizova, O.V. Hryakova

At the present state of the banking system securities transactions occupy an important place in investment banking. The proportion of free cash resources directed to purchase securities in the leading banks in Europe is around 20-40%. In Ukrainian banks is much smaller and is 5-10%. That is, the development of the domestic stock market investment activities in the securities market is becoming increasingly urgent bank and interesting for researchers and practitioners to banking. The article deals with the problem of portfolio management of the bank. The definition of the concept and essence of strategy management process bank portfolio. Presents the kinds of strategies of investment portfolio management. Shows one of the main criteria, which underlies the choice of strategy portfolio management.

Thus, we can conclude that the portfolio management of the bank is complex, many landmark and continuous process that is carried out in successive stages, linking goals and objectives of the investment banking determining the optimal level and structure of securities based on their profitability, liquidity and financial risk.

Keywords: bank, securities, portfolio of securities, securities transactions, portfolio management.